

КОНЦЕПТУАЛЬНА СТРУКТУРА АНТРОПОНІМІВ: ФРЕЙМ НЕГАТИВНОГО ГЕРОЯ (НА МАТЕРІАЛІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ)

The article deals with the study of conceptual structure of anthroponyms in Ursula Le Guin's *City of Illusions*. The structure of conceptual space of those mental representations that form conceptual space of proper names nominating characters in a work of fiction. Frame model reconstructs a number of concepts that represent the information about the categories of QUALITY, ACTION, SPACE, TIME that identify a number of different characteristics of characters and help interpret the space of the text created by the author.

У художньому тексті власні назви є константами того особливого світу, який створюється автором у самому тексті [3:32]. Поіменовані реальні, гіпотетичні фантастичні чи фентезійні об'єкти отримують власні назви, сума яких утворює систему авторських власних назв – ономастичний простір твору. Вони визначаються моделью світу, існуючою в авторському світосприйнятті. Обираючи реальну власну назву чи вигадуючи ім'я, прізвище чи прізвище для конкретного персонажу, автор уявляє характер, заняття і соціальне положення духовні і фізичні якості свого героя, тому він добирає для персонажа таку номінацію, яка розкрила б образ в єдності зі змістом твору і з ідейними та художніми установками [4-45]. Цей підбір номінанта залежить від літературного жанру, в якому працює письменник.

Жанр фентезі в цьому відношенні не є винятком. Вся система власних назв в рамках „фентезійних творів” слугує образному створенню фантастичного ідеального простору і в той же час вона є своєрідним ланцюгом, який поєднує фантастичний світ твору, створеного автором, з нашим розумінням ідеальної дійсності, з земним, добре відомим нам світом слів і реалій [2:68].

Урсула Ле Гуїн, твори якої є джерелом фактичного матеріалу нашого дослідження, є одною з найцікавіших фігур сучасної фантастики і жанру „фентезі”. Вона видала цикл романів про „своєрідну лігу націй”, діяльність якої направлена на позитивний і поступовий розвиток всіх світів. Окрім ретельно вибраної моделі того чи іншого світу, письменниця використовує рідкісний для фантастики рівень психологічного аналізу внутрішнього стану героїв, глибоке проникнення в психологію персонажів [5:8]. Герої „фентезі” живуть за законами „фентезійного” світу і лише психологія їхніх вчинків і дій може викликати звичні, традиційні асоціації. Як і в будь-якому художньому творі, в текстах жанру „фентезі” фігурують персонажі, дії яких розвиваються в межах певного простору і часу.

Іменуючи художні образи, оніми беруть участь у формуванні семантичного простору тексту. Для семантики фентезійного тексту найважливішими являється значимість, ключова роль знака. Виявлення механізму включення образів в текст, визначення їх функціональної ролі в загальній концептуальній системі призводить до більш повної інтерпретації тексту фентезійного жанру.

Кожна власна назва в творі Урсули Ле Гуїн „Місто ілюзій” є часткою сюжету і відповідно пов'язана з іншими групами діючих персонажів-героїв. Вся система назв таких героїв формує ономастичну парадигму твору, ядро ономастичного простору якої займають антропоніми, в той час як власні назви інших денотатів входять в периферію цього поля. Так, в онімному просторі досліджуваного нами тексту, що включає 783 власні назви, представлені різні онімичні поля.

Теорія фреймів представляє собою корисний елемент для дослідження в галузі художньої ономастики. Так, концептуальний аналіз, що здійснюється за допомогою

фреймового моделювання, дозволяє вивчити структуру вербалізованих концептів, закладених в основу номінації в процесі формування онімів, а також механізми формування цих процесів, їх взаємозв'язок з іншими концептами. Лише назва-знак дає можливість висвітлити в концептосфері характерні ознаки поняття, описати, конкретизувати і узагальнити його [6:12]. Концептуальний простір "фентезійних" антропонімів представляє собою розгалужену сітку ознак, які властиві об'єктам номінації – вигаданим героям.

Для нашого дослідження була використана предметно-центрична фреймова модель запропонована С. А. Жаботинською для аналізу частин мови [1]. Даний фрейм в своєму спрощеному виді має такий вигляд: [[[(СКІЛЬКИ (ТАКОГО (ДЕХТО (ЩОСЬ ІСНУЄ))) ЩОСЬ РОБИТЬ] ТАМ] ТОДІ]. де під слотом СКІЛЬКИ мається на увазі кількісний показник, слот ТАКИЙ включає статичні якості предмета, слот ЩОСЬ РОБИТЬ динамічні характеристики, слот ТАМ пов'язаний з місцезнаходженням предмета в просторі, і слот ТОДІ з його існуванням в часі. При подібному комплексному аналізі концептуальна основа кожної групи антропонімів представляється у виді фрагменту даного фрейму, де в концептуальний простір персонажу включаються предикатні зони атрибутів, функцій, квантативів, локативів, темпоративів. Як показує фактичний матеріал, змістовне заповнення слотів обумовлене тим, до якої антропонімичної групи належить даний онім.

В ході дослідження виділено 3 групи антропонімів, що відповідають трьом прототиповим групам образів у творі: головний герой, позитивні герої, негативні герої. Ми розглянемо концептуальну структуру антропонімів, що йменують негативних героїв. Негативні герої у творі Урсули Ле Гуїн – могутні люди. В минулому вони часто були правителями народів, а зараз продовжують політику алади: знищення культури, знань, бажань і інтересів людей. Їх пануючий закон забороняє вбивства, але вони спалили книги і сфальсифікували ті, що залишилися. Вони не мають зовнішнього вигляду людей, їх можна інколи почути, коли вони пролітають в космолітаках. Їм притаманні фантастичні вміння: читання думок, перевтілення, програмування мозку, знищення і примноження пам'яті. Вигадані автором негативні герої мають спільну назву Синги (Shing). Концептуальний простір даних антропонімів можна представити за допомогою фреймової моделі.

1. Модель [[(ТАКИЙ (ДЕХТО (ЩОСЬ РОБИТЬ))) ТАМ-ТОДІ]

Слот ДЕХТО

При номінації суб'єктного слота моделі використовується наступна понятійна сутність: **мотивована власна назва** [3]: *You must remember, you see, wherein the Shing are our Enemy. These Lords of Es Toch brought me here, it seems, to restore my memory as Ramarren; He would not serve the Liars; he would not tell them what they wanted to know [p.78].*

Слот ТАКИЙ

Слот ТАКИЙ, який включає якісні характеристики негативних героїв, містить наступний концепт:

риса характеру [6]: *cruel, hostile, nice: The Shing who are no man's Enemy, the self sacrificing Lords, the wise Lords who are really men of Earth, not aliens or conquerors. He will tell Werel all about the friendly Shing [p.90].*

Таким чином 6 дескрипцій описують протилежні риси характеру Сингів.

Слот ЩОСЬ РОБИТЬ

Коло функцій або дій, що виконують представники Сингів, зводяться до наступних:

знищення [15]: *to destroy the mind, to kill knowledge, to burn books. They burned books and what may be worse they falsified what was left [p.110].*

управління [8]: *to hold the law, to govern Earth, to control and police the worlds There were elaborate descriptions also of how Earth was governed, how carefree and content most of humanity was in their knowledge that the Shing would keep the peace and bear the burdens, how arts and learning were gently encouraged and rebellious and destructive elements as gently repressed [p.130].*

володіння [5]: *to have aircars, to hold the Council: They took two or more of you off the Alterra into their small planetary crafts before our guardship* [p.138].

Серед виділених 3 концептів представлених 28 дескрипціями видно, що найхарактерніша функція Сингів – знищення.

Слот ТАМ

В зону локаліва антропонімів даної групи входить концепт, який передає локалівну інформацію про існування Сингів у Всесвіті:

всесвіт [8]. *over the whole planet, there, from Es Toch, from a very distant region of the galaxy The Shing were indeed, alien to Earth alien to all the old League worlds, conquerors, from some very distant land* [p.120].

Таким чином 1 концепт даного слота описується 8 дескрипціями, що показує всеосяжність існування Сингів.

Слог ТОДІ

В творі "Місто ілюзій" зображується один період часу в історії неземних цивілізацій Синги живуть в тому самому вимірі часу, що й інші герої. Автор це розкриває час існування Сингів у минулому та їх формування. Проте на відміну від звичайних творів, де час вимірюється годинами, днями, роками в романі жанру фентезі час трансформований до космічних вимірів.

Темпоральний слог включає один концепт, який описує час існування негативних героїв і представлений 3 дескрипціями:

час [3]: *thousand of light year: Over two Werelian years – maybe a hundred and thirty or forty light-years – I was a boy, a child* [p.145].

Виділяючи позитивні риси Сингів та їх панування на Землі, автор створює художній образ одного з Сингів, подібного Богу, покровителя Кен-Кенієка (Ken Kenyek) Він виділяється добротою, надзвичайними вміннями і знаннями, що додає йому авторитетності серед Сингів.

2. Модель {(ДЕХТО (ЩОСЬ РОБИТЬ)) ІУТ}

Слог ДЕХТО

Суб'єктний слог даної моделі включає один концепт:

немотивована власна назва[1]: *Ken Kenyek was hespeaking him now, not in the creaky oral whisper of the Shing but in clear, comfortable moundspeech* [p 135].

Слог ЩОСЬ РОБИТЬ

Кен-Кенієк найрозумніший серед володарів планети. У його розпорядженні комп'ютерна техніка, за допомогою якої він може виявляти думки людей, маніпулювати ними, знищувати те, що вони накопили. Види діяльності характерні для даного антропоніма включають такі посятійні сутності

реалізація вміль і навичок [7]: *to perform operation in psychocomputers, to send mindcall to somebody. He could assume that Ken Kenyek, while manipulating his mind through the psychocomputer yesterday...* [p.125].

поведінка [5]: *to pay no heed to smb's words, to give a convulsive short, to sit calm: Ken Kenyek paid no heed to his mind, though he had an air of listening closely* [p.108].

Таким чином в коло функцій антропоніма Кен-Кенієк входять 2 концепти, представлені 12 дескрипціями.

Слог ТАМ

Дії Кена поширюються на всі куточки планети. Він здійснює вплив як в містах на землі, так і в космічних масштабах, управляє комп'ютерами і є членом Ради Всесвіту. Локалівна зона включає:

техніка [4]: *in a fleet little auto-pilot aircar, under elaborate robes. It's easy enough to live one's own life without ever seeing one of them – knowingly; at most one hears an aircars and spaceships passing by far away* [p.83]

міста, місця [3]: *They are scattered over the planet in many places, though Es Toch is the only city* [p.90].

будівлі і установи [2]: *in the Council of Earth: He was taken into a maze of rooms that ended in brightly lit, underground cubicle all of an immense computer complex* [p.153].

Локальний стот охоплює 3 концепти представлені 7 дескрипціями.

Результати аналізу дають можливість стверджувати, що найхарактернішим для негативних героїв являється з одного боку знищення, з іншого управління, тим самим реалізуючи свої можливості, вміння. Їх існування частіше всього пов'язане з технікою: повітряні машини, гелікоптери, кораблі. Часовий параметр найменш представлений в концептуальному просторі антропонімів даної групи.

Застосований метод концептуального аналізу дав можливість змоделювати структуру концептуального простору тих ментальних репрезентацій, які формують концептуальний простір власних назв у творі Урсули Ле Гуїн, відтворити набір концептів, які представляють інформацію про категорії ЯКОСТІ, ДІІ. ПРОСТОРУ, ЧАСУ, що ідентифікують цілий ряд різноманітних характеристик персонажів, ономастичний простір власних назв, яких ми славили за мету дослідити в далій роботі.

Література

1. Жаботинская С.А. Коннитивные и номинативные классы числительных. М Ин-т языкознания РАН, 1992
2. Левочкина С.В. Фреймовий аналіз онімів в текстах жапра "Фентезі" //Вісник Черкаського університету. – Вип. №7. Частина I. Серія: Філологічні науки. – Черкаси. ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 1998.
3. Лукаш І.П. Ономастикон творів Володимира Винниченка. – Дис. .. канд. філол. наук. – Донецьк, 1997.
4. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997.
5. Тогоева И. О Ястребе, Ясене, Холме, и Мече – об истинных именах //Урсула Ле Гуин. Волшебник Земноморья: Фантаст. Трилогия / пер. с англ. и предисл. И Тогоевой – М.: Мир, 1993
6. Селиванова Е.А. Принципы концептуального анализа //Актуальні проблеми менталінгвістики. – Київ – Черкаси: Брама, 1999.

Галина Лукаш (Донецьк)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ОНОМАСТИКОНУ ПОЕЗІЇ 90-Х РОКІВ

This article examines the fundamental development directions of the animistic system of the Ukrainian poetry at the 90-th. These directions correlate with the development of the traditionalistic, modernistic and vanguardistic poetry at the 90-th. It is noted the decrease of the high style in the animistic of the poetry at the 90-th in comparison with the poetry at the 80-th. Especially it is typically for historical toponyms and antroponyms using. The advertising origin pragmatonyms became using a broader.

У сучасній поезії дослідженнями літературознавців виявлено три головні естетично-стильові течії: традиційну, модерністську і авангардну, що перебувають у постійній